

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1,50 Din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 25. junija 1937.

Upravništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Za slovensko misel

Priobčujemo misli, ki nam jih je dal na razpolago prijatelj našega lista, starejši gospod, ki je prepotoval mnogo sveta.

Ur.

Med germanski, romanski in panonski svet vrnjena enklava je slovenska zemlja, na geopolitično izredno važnem in izpostavljenem mestu in na stikališču treh kulturnih krogov. Majhna je, a zemljepisno za čuda pestro razčlenjena, in marljiv, prosvetljen rod živi na njej. Kakor zemlja je tudi ta rod kljub maloštevilnosti raznolik v svojih vejah in vejicah in sam svoj, in težko bi našli kjerkoli na tem božjem svetu na tako majhnem prostoru nagnetenih toliko raznovrstnih pokrajinskih lepote in svojstvenosti v ljudskem značaju. Kar občudujemo v raznih predelih Evrope zemljepisnih posebnosti, skoraj vse najdemo na tem koščku zemlje združeno: veličastni planinski svet Gorenjske, občudovan od tujcev, kakor pravljica lepa Koroška s svojimi jezери, široko temnozeleno Pohorje, kjer ima Slovenija svoj delež na sestavu osrednjih Alp, ljubke Slovenske gorice, ki jih nemški pisatelj navdušeno opisuje, v nedogled zglublajoča se rodovitna panonska ravan, kraški, do morja segajoči svet s svojimi čudesi, edinstveno lepe Savinjske planine, sončna, vinorodna Dolenjska itd. itd. Ni čuda, da nas zavidajo za to zemljo in da imajo sosedi skomine po njej in po njenih podzemeljskih zakladih. Le Slovenci sami smo kakor otroci, ki se igrajo z biseri, ne da bi poznali njih vrednosti. Spoznavamo svojo domovino šele, kadar smo imeli priliko primerjati jo s tujino, in vsem se nam enako godi: več, ko smo videli sveta, bolj znamo ceniti svojo rodno zemljo.

Na tej lepi zemlji živi rod, ki po svoji ljudski izobrazbi, svoji marljivosti in podjetnosti tekmuje z najbolj naprednimi narodi Evrope, a mu manjka ena prepotrebna lastnost: ponos, samozavest, notranja uravnoteženost. Kakor testo je mehak in brez odpora ga lahko tujec izkorišča in duši. Vsaj tako se zdi tistemu, ki ne vidi gneva, zbirajočega se v ljudski duši. Ta majhni narod je v kratki dobi zavestnega narodnega življenja dokazal tvorilno moč na kulturnem področju in si je izoblikoval do velike popolnosti svoj lastni, samostojni knjižni jezik, pa kljub temu nahajamo v njegovih vrstah malodušneže, ki dvomijo v njegovo pravico do samostojnega narodnega življenja. Samostojen kulturni jezik brez naroda! Pravo svetovno čudo! Taki smo: ni ga naroda na svetu, ki bi s tako sadistično slastjo malil samega sebe, malil pred svetom, in nikjer drugod ne bi našli piscev in pesnikov, ki ustvarjajo v svojem samostojnem materinem jeziku literarna dela, — v nobenem drugem jih ne bi mogli —, svojemu rodu pa odrekajo narodno individualnost.

Na tej slovenski zemlji se odigrava tragedija naroda, ki mu je tisočletno tuje gospodstvo krivilo hrbtenico, da jo z muko izravna in se uči pokončne hoje. Toliko usedin iz preteklih dni, toliko zbežanosti je v njegovi duši, toliko različnih kulturnih vplivov se križa in uveljavlja v njem, da se še ni utegnil izoblikovati v harmonično narodno celoto.

Samo pri takem, v svoji samozavesti še šibkem narodu je mogoče, da ob najhujšem zunanem pritisku trosi vse svoje sile v notranjem boju, da rojak rojaka bolj črti ko najhujšega zunanega nasprotnika, da je pripravljeno izdati narodno stvar, samo da bi s tujo pomočjo lahko zagospodoval nad lastnim ljudstvom in strl domačega nasprotnika.

Samo pri nas je mogoč »nacionalizem«, ki je do svojih korenin protinaroden, ki nas ponižuje pred svetom in pred samim sabo, ker sramota v družini pade na vse njene člene.

Samo iz neke pošastne zbežanosti slovenske duše, ki išče odrešenja v begu pred samim sabo in v izdajstvu svojega bistva, si lahko razlagamo neizmerno žalostni dogodek, ki je stal življenje

zavednega slovenskega mladeniča. Moralne krivice imamo v mislih, ne pa tistega, ki je zločin izvršil.

Pride čas, ko ne bo nobenemu slovenskemu človeku več razumljivo, kar se danes pri nas dogaja. Mi vemo, da vsi ti žalostni pojavi izvirajo iz neke prehodne moralne in duhovne zablode slovenskega človeka, a zategadelj nas taka dejanja nič manj ne ponižujejo in jih ne občutimo nič manj kot slovensko sramoto.

Spričo tega dogodka smo se zopet zavedli, da je zlo, ki na znotraj izpodkopava našo življenjsko moč, hujše in nevarnejše od zunanega pritiska. Zato nimamo moralne pravice naprtiti vso krivdo za današnji položaj nasprotniku izven nas, dokler se sami vezemo z njim in dokler imamo najhujšega sovražnika naše narodne biti v lastnih vrstah.

Prišel je mogočnej z juga oznanjat k nam svoj politični evangelij, ki nam odreka pravico do samostojnega narodnega življenja, a prišel je na vabilo slovenskih ljudi. Ni se zavedal, da pomeni njegovo politično potovanje najhujše izzivanje za vse ponosne in zavedne Slovence, ni se zavedel, da je z njegovim imenom združen spomin na dobo našega največjega narodnega ponižanja, da je njegovo ime postalo naravnost simbol brez-

K vprašanju političnega sporazuma med Slovenci

(Dopis*)

Ni dolgo tega, ko je tednik »Slovenija« priobčil daljši sestavek, kako naj bi vsaj v gospodarskih stvareh vsi Slovenci zagovarjali slovenske koristi.

Vsak Slovenec, tudi velik del tako imenovanih »naprednjakov«, ki so bili svoje dni pripadniki »liberalne« stranke in so pozneje podpirali SDS, ve in vidi, kako državni proračuni od leta do leta izkazujejo manj izdatkov za Slovenijo. Ni pa dvoma, da bi gospodarski in denarni položaj Slovenije ne bil tako strahovito žalosten kakor je, če bi vse časopisje, vsi politični ljudje in organizacije pri nas enodušno nastopale v obrambo naših koristi. Nasprotja med Slovenci samimi je pa čaršija že dodobra spoznala in ima zato prav lahko delo, saj dobi vsak čas tudi podpis politikov iz Slovenije za svoje ukrepe. In kdor govori s Srbom o naših slovenskih razmerah, bo opazil, da bo Srb o njih govoril le od zgoraj dol. Mnenje Hrvatov o Slovincih je pa že tako znano, da ga niti ni treba omenjati.

Da bi se dal napraviti kakšen, če tudi samo začasen sporazum med sedaj v Sloveniji nastopajočimi, po zakonu o društvih in shodih priznanimi strankami, tudi le samo za skupen nastop za gospodarske koristi Slovenije, ni mogoče pričakovati. Razlike in nasprotstva so tako velika in globoka, da pri sedanjih razmerah ne bi podali drug drugemu roke. Na nekatere ljudi, ki jih sicer ni veliko, pa vseeno nastopajo v javnosti, ker imajo v rokah del časopisja, ki izhaja v slovenskem jeziku, čeprav je po svojem bistvu zoper-slovensko, prav nič ne vpliva zgled Srbov in Hrvatov, in v svoji omejenosti mislijo, da bodo mogli gospodarsko živeti ali pa še celo napredovati, če zataje tudi regionalne koristi Slovenije. Je neverjetno, toda resnično, da se dobe pri nas posamezni tako zagovedeni ljudje, ki jih veseli in jih je prav, če drugod zidajo različne palače, velikanske mostove, nepotrebne železnice in ceste z našim denarjem, pri nas pa po starih velikih cestah raste trava. Vendar pa tudi ti zabiteži, ki so dostikrat prav premožni in vsega siti, zabavljajo

* Priobčujemo pričujoči dopis, ki obdeluje isto snov kot sestavek »Ali je politični sporazum med Slovenci mogoč« in ki smo ga priobčili v »Sloveniji« od 11. 6. t. l. Ker je poudarek slovenske skupnosti za slovensko stvar nujno potreben, bi bilo prav, če bi se še kdo oglasil o tem vprašanju.

pravnosti Slovencev kot državnega naroda, simbol za protislovenski sistem, ki sicer z njegovim odhodom ni zginil, ki pa se je v njegovi osebi najvidneje utelesil.

Kot oznanjevalec unitaristične misli je prišel k nam, misli torej, ki je po svojem bistvu hegemonistična in nas obsoja na narodno smrt. Zato služi slovenski stvari vsak odpor proti politiki, ki to idejo zastopa, naj pride ta odpor od katerekoli strani in naj ima tudi izrazito strankarsko oznameno. Žrtev, ki je padla v tem boju, je padla predvsem za slovensko stvar, mladenič, ki je izgubil svoje življenje, je oplodil s tem slovensko misel, misel slovenske svobode. Ta misel je tako elementarna, da se protivi vsaki monopolizaciji, da bo prej ali slej premagala vse strankarske ovire in združila vse poštene Slovence v boju za skupno stvar. Kdor jo bo zatajil ali maličil, bo samega sebe onemogočil in svojo stvar pokopal.

Pot nasprotnikova je oškropljena s slovensko krvjo, ki priča proti njemu. Ni nam dano, da bi gledali v bodočnost, ne vemo, koliko žrtev bo še terjala slovenska misel, a to vemo, da pride njen dan. Tudi pred Ljubljano ne bo ustavila svoje zmagovalne poti. Koliko let je od tega, ko Radić ni bil varen v Zagrebu svojega življenja, in danes? Za nas dela čas in bo delal tembolj, čimveč bomo sami žrtvovali in delali za svojo stvar. Preko mrtve točke smo, hvala Bogu! Nič ne bo ustavilo več našega gibanja.

čez davke, toda predvsem čez tiste, ki jih nakladajo občine in banovina, čeprav ti davki ostajajo doma in jih morajo tu nalagati, ker iz sredstva ne dobivajo zadosti ali pa nič prispevkov za stvari, za katere skrbi drugod centralna oblast.

Neodkritosrčno pisanje časopisja »Jutrove« skupine, žongliranje s pojmi slovenstva in »jugoslovenstva«, ko do nedavna še slovenskega imena niso hoteli poznati, zavijanje različnih državno-pravnih teorij, zlasti pa pomanjkanje vsake odločne črte za gospodarske koristi Slovenije, mora nujno zbuditi vtisk, da se usmeria takoimenovano »nacionalistično« časopisje po vsakokratni konjunkturi in dobiva nekak židovsko-trgovski značaj. Ni je smeri, ki bi je ne bilo ta časopisje v teku let že zastopalo. Zato tudi organizacije, ki so zvezane s tem časopisjem, niso mogle nikoli jasno in odločno poudarjati niti ne gospodarskih koristi Slovenije. Neki krog ljudi je popolnoma demoraliziran. Samo iz takih vrst so mogli priti tisti ljudje, ki so v Ljubljani, v središču slovenstva, pri zadnjih demonstracijah po uboju akademika Dolinarja z državno tribarvnico v gumbnici trgali ljudem slovenske narodne barve proč, teptali slovenske narodne barve in zasramovali Slovence, slovenstvo in slovenski narod tako in še huje, kakor svoje dni koroški in štajerski nemškutarji, ki so pijani divjali po nemškutarskih gnezdih. Kaj takega bi še v sanjah ne bilo mogočega med Srbi, ki do konca spoštujejo srbsko zavest, še manj pa med Hrvatji, ki so narodna enota z veliko močjo, ki je prekipela zadnjic v Kereštinu. Samo Slovincem je usojeno, da ljudje, ki so rojeni pri nas, javno sramote in blatijo svoj narod! Ljudje, ki so tako nastopali, so morali biti nekje poučeni in vzgojeni v sovraštvo do vsega, kar je slovenskega. Kje, ne bo težko uginiti. Gotovo je, da se mora vsak, ki ima le malo čuta za dostojnost v sebi, s studom obrniti proč od te skupine ljudi, ki so, hvala Bogu, le majhen gnojni tvor na telesu slovenskega naroda. Kdo bi od takih ljudi pričakoval, da bi sodelovali v stvareh, ki so odločilnega pomena za slovenstvo? Je nemogoče, ko se pri njih povrh očitno prikazujejo še fašistične smeri vedno in vedno bolj.

Drugi del v politiki danes dejansko in v priznani stranki nastopajočih ljudi pa isti slovenstvo samo s stranko, kar škoduje slovenski misli in slovenskemu gibanju. Noben mislec in politi-

Najboljši šivalni stroji in kolesa

ADLER

po izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezanju brezplačen!

čno zrel človek ne more zanikavati opravičenosti strankarskih gibanj in dejavnosti. Ni pa pričakovati, da bi bili dandanes vsi slovenski ljudje enih in istih nazorov, ne v svetovno nazornih, ne v gospodarskih in ne v socialnih stvareh. Slovenstvo je današnji dan širši pojem, kot ga more ena stranka, ki ima še tisti svoj drugotni program, obseči. To bi morale in bodo morale upoštevati vse sedanje stranke in tudi vse stranke, ki bodo v prihodnje nastale med nami, če hočejo, da bo ves slovenski narod nastopil lahko enotno za svoje najbitnejše in najosnovnejše pravice. Lahko vodi ena stranka slovensko gibanje, in celo naravno in prav bi to bilo, ne more in ne sme pa nikogar, čeprav je v ostalem drugemu mišljenja, iz slovenskega gibanja izključevati ali pa mu podtikati, da ni Slovenec, ker ni v nji organiziran, čeprav se prizadeva za slovenske pravice in brani slovenstvo.

Je pa veliko slovenskih ljudi, ki niso v nobeni sedaj po zakonu priznani stranki. So slovensko čuteči ljudje med gospodarskimi krogi, med trgovci in obrtniki, ki trpe sami zaradi zapostav-

ljanja Slovenije. Dosti je takih ljudi, ki so tako imenovanega »naprednega« prepričanja, pa niso v nobeni politični stranki ali so pa le na zunaj vpisani le iz vztrajnosti še v zoperslovensko politično organizacijo. Je mnogo mladih ljudi, ki so odločnega slovenskega prepričanja, pa so obcnem usmerjeni na levo, ker jih razmere in čustvo bolj kot trezen preudarek silijo na to stran. Med delavstvom, med katerim vlada splošna nezadovoljnost, do malega ni ljudi, ki bi bili zoperslovensko usmerjeni. Vse te skupine pa dandanes niso organizirane v strankah, po zakonu priznanih, in se za zdaj ne morejo organizirati.

Kakor vse kaže, današnji dan ne bo mogoče doseči sporazuma med po zakonu priznanimi političnima strankama za skupen nastop tudi samo za gospodarske koristi Slovenije. Da bi se izpreobrnil v resnici tisti, ki so iz vsega začetka bili zoper slovenske kulturne in gospodarske koristi, ni misliti. Da bi pa njih politični pripadniki in to tisti, ki so z vodstvom nezadovoljni in vidijo, da so jih taki »vodniki« spravili tudi nje same v nesrečo, mogli te »vodnike« odžagati in postaviti na čelo druge, vsaj nekoliko boljše, ni pričakovati, ker imajo ti »vodniki« v organizaciji vso moč v rokah in te moči ne bodo dali iz rok. Šlo bi edino za to, da izstopijo iz protislovenske stranke prav vsi do zadnjega, ki imajo še kaj slovenskega čuta v sebi! Samo tako je mogoče preprečiti »medsebojno padanje v hrbet« med političnimi skupinami v Sloveniji, ki se godi v veselje čaršiji že skoraj dve desetletji. Izstopijo naj vsi tisti ljudje, ki še vedo, da jih je rodila slovenska mati, in vedo, da tudi sami lahko bolje žive samo, če bo živel bolje ves slovenski narod, tudi iz vseh, kakršnihkoli društev, organizacij in skupin, ki so v zvezi z zoperslovensko politično stranko.

Seveda vsi ti ljudje zaradi svojega tako imenovanega »naprednega« mišljenja ne bodo dandanes vstopili v nobeno politično stranko, ki ni taka, da bi jim odgovarjala. To pa nič ne de. Stvari zore in priložnost, da bodo tudi aktivno mogli nastopati v svoji, novi politični organizaciji, pride gotovo. Pa tudi pred tem se bodo lahko politično uveljavljali vsaj po občinskih upravah, če ne drugod, in tudi to je nekaj. J. L.

Umska in npravna podoba jugoslovenstva

Pokazati hočemo to podobo na živem zgledu. Ko smo pred kratkim pohojeno jezikoslovje predstavili naravnost s citati v vsej njegovi umski betežnosti, je bil seveda njegov duhovni oče hud. Odgovoril je, pa tako nerodno, da ni bilo treba drugega za njegovo osmešenje, ko da smo spet dobesedno navedli njegove miselne pridelke. Zdaj je pa seveda še bolj hud. Cel sestavek je spustil na nas. Najprej si prizadeva, da bi naš boj za slovenstvo ter njegove stvarne in duhovne vrednote prikazal, ko da bi kakih nevarnosti in napadov nanje sploh ne bilo:

Kot borci za pravice slovenskega jezika in kulture so posebno smešni, saj se branijo napadov, ki jih ni, opozarjajo na zatiranje, ki ga nihče ne čuti, in vodijo donkihotsko borbo z nekim namišljenim sovražnikom.

Torej, če mi nismo za to, da se izriva slovenščina iz javnih napisov, uradov, iz šolskih knjig, če se nam ne zdi prav, da naj Slovenija zaradi višje kulture več plačuje,

če se nam zdi krivično, da dosegajo ta višja plačila 630 milijonov na leto, 630 milijonov, ki jih zgine

če dokazujemo, da nas je jugoslovenski nacionalizem s svojim centralizmom gospodarsko skoraj uničil,

če smo zlasti brezkompromisni nasprotniki Narodne Odbrane, katere glasilo je tudi »Pohod«, tiste Narodne Odbrane, ki je v svojem glavnem časopisu razglasila načelo, da je treba slovenščino likvidirati tiho in postopno;

in če ne spadamo med kreature, ki se ob vseh teh ne samo skrajno škodljivih, škodljivih v stvarnem in npravstvenem pogledu, ampak tudi za vsakega pokončnega človeka žaljivih in ponižujočih dejstvih niti ganejo ne;

potem je vse to donkihotska borba!

Sicer pa mislimo, da umske in npravstvene zmede v nekih glavah ne moremo dokazati bolje, kakor z nekaj navedki.

Letošnjega 15. maja je na primer pisal »Pohod«, ko je skušal smešiti naš boj zoper tujo in nepotrebno jezikovno navlako:

Na postaji smo naleteli na češki napis »Pitna voda«, tam je tudi ruski napis »vhod« kar v nekoliko primerih.

S tem je seveda trdil, da sta te dve besedi izposojenki, ki bi jih mi, če smo dosledni, ne smeli rabiti.

Ko smo svojim bralcem pokazali ta najnovejši nacionalni izum, se je začel »Pohod« v svoji številki od 29. maja tega leta takole izmotavati:

Razstava se je vršila na pobudo grofa Ciana. Priredilo jo je jugoslovansko prosvetno ministrstvo. Slovenski delež je po nalogu bana Dravske banovine organiziral dr. Stele in uredil tekstno in ilustracijsko gradivo tega dela kataloga. Pozneje smo izvedeli, da je aranžiral razstavo na licu mesta A. G. Kos.

Katalog je bil dokončno urejen (V. Petrovič) in »štampan« v Belgradu, nosi pa ilustracije najmanj pomembnih slovenskih slikarjev.

Razstavljajo od Slovencev rojstni letnik 1881 (Tratnik) in mlajši.

Slovenski moralno kvalitetni vtisk je bil slednjič še zmanjšan po sprevidnosti dravskega in belgrajskega aranžerja, ki sta izločila »radi pomankanja prostora« najznačilnejša in najprezentativnejša slovenska dela, veliko in vidno plastiko Frančeta Kralja pa so že v Belgradu stavili v katalog pod psevdonim Franc Kos (!).

Podatki v katalogu so za Slovence pomanjkljivi (France Kralj študiral v Gradu, o Tonetu Kralju niso bile omembe vredne njegove udeležbe in odlikovanja na mednarodnih razstavah v Benetkah, Padovi, Rimu! itd.)

Da je izid tako klavrn, je težka krivda tudi na naših strani. Da se malec zastrto ozračje našega upodabljaljočega sveta dovolj osvetli, se je potreba ozreti nekoliko po ozadju in k predpripravam. Dr. Stele, ki je imel referat za kandidatno listo in obenem za izbero del samih, je bil prvotno, po

Mi smo namreč vedno trdili, da je v ostalih slovenskih jezikih množica dobrih besedi, ki predstavljene v slovenščino niso niti tujke niti izposojenke. So namreč tvorjene iz korenov, ki jih ima tudi slovenščina in po pravilih naše slovnice in so tako predstavotvorne, da jih razume vsakdo na prvi pogled. Slovenoborcem gre seveda samo za samoniklost in samobitnost našega jezika in kulture. Sicer v Evropi noben narod nima samobitne in samonikle kulture, toda Slovenci si moramo zgraditi nekaj takega.

Pa se je le še bolj zamotal, v zadnji številki je preprosto nam podtaknil, da smo označili mi te besede za tujke, oni pa so se borili za njihov slovenski izvir:

Po njihovem je namreč beseda »vhod« tujka, po našem pojmovanju pa je prava, lepa in domača beseda, čeprav ni ta oblika nastala ravno pri nas.

Kar je 15. maja sam trdil, to je torej 19. junija, pet tednov pozneje, nam podtaknil!

Za primero naj navedemo še svoje besede iz letošnje 21. številke, v kateri smo za vsakega normalnega človeka dovolj razločno označili abotnost trditve, da bi si bili besedi piten ali vhod od kogarkoli izposodili:

Pohojeno jezikoslovje misli seveda, da smo si vsako besedo, ki se v slovenščini enako glasi, kakor v kakem drugem slovanskem jeziku, že kar izposodili. V resnici pa je tako beseda piten kakor vhod popolnoma slovenska, obedve sta tvorjeni pravilno, obedve sta tudi vsakemu slovanskemu človeku na prvi pogled razumljivi. Vhod je beseda, sestavljena na način, kakor so jo postavili in tvorili že Latinci, kakor jo imajo danes tvorjeno Romani, Nemci, kakor so jo stvorili tudi Slovani.

K temu pripominjamo še, da smo besedi »popolnoma slovenska« v zgorajšnjem navedku že takoj takrat podčrtali!

Nič ne de, »Pohod« piše, da je po našem beseda »vhod« tujka, po njegovem pa seveda prava, lepa, domača beseda.

Ne bomo razmišljali, če gre pri tej potvorbi jugoslovenskega duha za nacionalen namen ali za navadno stupidnost. Doganjanje bi bilo tudi težko. Sicer je pa dovolj, da vsak s primerjavo navedkov sam lahko spozna umsko in npravstveno kakovost jugoslovenstva.

Ker pa se »Pohodu« le zdi, da je napravil celo za pohojene glave preveliko neumnost, bi rad zdajci obrnil celo stvar na šaljivo stran:

Ko smo se namreč nedavno bavili z onim znamenitim lovom »Slovenije« na tuje napise po Ljubljani, smo opozorili brumnega slovenoborca na dva tuja napisa na našem kolodvoru. Pošafiti smo se, da sta napisa »pitna voda« in »vhod« češka ali ruska.

To šaljivo plat nam je pa »Pohod« razodel šele v svojem tretjem sestavku, namesto da bi nas bil že takoj v drugem korenito osmešil, ko je vendar videl, da smo »nasedli« njegovemu humorju. Toda v drugem o tem svojem šaljivem namenu še ni prav nič vedel, takrat je še nam podtikal svojo trditev, treba je bilo še bolj razločne opozoritve z naše strani, preden se je zavedel svojih satiričnih namenov in talentov.

Pri »Pohodu« je pač celo humor pohojen.

Še tale cvet nacionalnega uma naj navedemo:

Slovenoborci so namreč resno prepričani, da je izposojenka iz nemščine ali celo posvečene latinščine žlahtnejša, nego iz kakega drugega jezika in da ima v naši knjigi daleč večje pravice.

Mi smo namreč zmeraj stali na stališču, če je že treba kedaj po kako besedo na posodo, da gremo raje ponjo v zahodno Evropo, kakor k Turkom. Prvič, ker gre v tem primeru po navadi za besede, ki so bolj ali manj mednarodne, drugič, ker nam je kot Evropecem to okolje bliže, tretjič, ker gre za sorodnejše indoevropske narode. S tem smo se-

njegovi lastni izjavi, odločen referirati hkrati s predstavnikom slovensko usmerjenih umetnikov, do česar pa sploh ni prišlo. Slovenski impresionisti so bili že vnaprej izločeni in sledila je okupacija Društva umetnikov (dravobanskih). Pripomniti nam je, kar smo že nekajkrat na tem mestu zapisali, da je bilo ustanovljeno pred tremi leti kot protiutež impresionistom in teh razvojnim naslednikom, skupini slovensko usmerjenih mlajših. Folkloristi, deloma tudi člani tega društva, v njem vsaj doslej niso prišli do nikake veljave. To društvo je vodila ambiciozna in osebno podjetna množina ljudi tendenčno zagrebško-srbsko-pariško borbeno usmerjenih. Seveda je bilo to društvo od takratnega političnega kurza vsestransko predpostavljeno.

Videti je, da se pripravljajo za bližnjo bodočnost še skupne razstave. Za lasten prostor na beneški Bičiali se peha že dobro leto skupina naših slovensko usmerjenih umetnikov. Celu z uspehom. Tajništvo Bienale, italijansko konzularno zastopstvo in pa naša ministrstva so zainteresirana za stvar, ki pa bo po zadnjih meddržavnih prijateljskih dogodkih sodeč iztekla zopet v skupni manifestaciji s Srbi in Hrvati. Ako se to zgodi, naj naša oblast ravna v takem slučaju drugače. Kajti tisti predstavniki naše duhovne kulture, ki so bili doslej tako hudo prizadeti in oškodovani, bodo spričo slabih izgledov ostali poslej rajši tudi doma, kot so storili složno sedaj že Hrvati.

Razstava moderne jugoslovanske umetnosti

(v Rimu, Galleria di Roma. 10. VI. — 20. VI. 1937.)

Od strani uglednega slovenskega umetnika sprejemamo sledeče vtiske, ki jih je z ozirom na slovenski delež vredno zabeležiti. Uvrstimo jih lahko med zelo značilne pojave, ki so se že večkrat ponovili na podobnih skupnih razstavah potem, ko so prenehali samostojni nastopi samo slovenskih razstav v zamejstvu pričeni s »Savani« in po prevratu s »Klubom Mladih« in iz tega sledečim »Slovenskim umetniškim društvom«, oziroma »Slovenskim likom«. Po duhovni samorodnosti in svojski izvornosti je tujina te nastope spoznavala, ocenjevala in jih navdušeno priznavala.

Težka briga za vsakdanji kruh onemogoča vsakršen podoben razmah slehernemu naših najboljših slovenskih umetnikov posamezno in skupno, navezani so na manj vredne in vidne vloge pri vsakem sodelovanju, še bolj malodušne jih pa dela vedno večja prizadetost po bohotni razrasti slikarske kritike, ki povzroča vedno bolj zmedene pojme o duhovnem poslanstvu vsakega posameznika, zlasti še med umetniškimi začetniki, vse pa duši v obilni meri usmeritveni naslon na slučajno dneвно politiko. Po teh precej nerazveseljivih znakih se osvetljujejo tudi slovenski udeleženci in njihova dela na prvi večji razstavi v Italiji.

veda zadeli v srce vse prave jugoslovence, ki jim je turška kultura najbližja.

Toda o tem se res ne spleta prerokati se. Gre pač za dvoje svetov: tu Evropa, tam Turčija. Nasprotstvo je staro in le malo je dotikov med njima. Kajti Evropa ni imela kaj pridobiti od Turkov.

Pa tudi mi Slovenci jih nimamo nič kaj v dobrem spominu. Od turških vpadov dalje jih nismo poznali drugače, ko da so prihajali k nam ropati in krast.

Zato so nam pa tako daleč. In zato so marsikateremu

Oni tega ne razumejo, ne morejo razumeti. Kajti kultura, demokracija, pravica, to so zanje pojmi, o katerih imajo le nejasne predstave, to se pravi, kadar imajo sploh potrebo, da imajo kake predstave.

Zato pač spodbivajo mirno stare slovenske besede, če ne gre drugače, pa postavijo turško na njeno mesto. Zato bi slovensko besedo kos hoteli spodrinuti s turškim komadom, vprav z baš, žrebčarno z ergelo in tako naprej.

Najbolj neumno-drzna je pa tale trditev:

Njihovi predniki so se na isti način vlekli za kranjščino, njihovi pozni potomci bodo ogorčeni pripadniki jugoslovenstva, ko se bo ostalim Jugoslovanom pokazala občutna potreba po še obširnejem slovanskem občestvu. Vedno za 50 let za razvojem.

Iz jugoslovenske bebljavščine v slovenščino prestavljeno bi se to nekako reklo: jugoslovenstvo je tudi zgodovinsko višja razvojna stopnja, ki gre slovenstvo k njemu. Iz tega se bo pa kasneje razvilo — po jugoslovenskem stapljevskem zgledu seveda! — vseslovensko občestvo.

Ali da govorimo bolj določno in da začnemo kar pri največjih in že zategadelj najbolj prepričujočih zgledih: kar v bližnji prihodnosti se bodo na primer Poljaki in Ukrajinci »stopili« z Rusi v znamenju severoslovenstva. In jugosloveni bodo kakopak njihovi učitelji in mojstri!

Skoraj poldrugo stoletje so bili Poljaki združeni z Rusi. Rusi so ravnali pri tem s Poljaki popolnoma v duhu jugoslovenskih nacionalnih načel. Izenačili so vso upravo, zakonodajo, vsiljevali Poljakom pravoslavje in cirilico, zapostavljali poljščino, preplavljali Poljsko s koruptnimi ruskimi uradniki, ki po navadi niti poljski niso znali. In uspeh? Po poldrugem stoletju takega u-e-d-njevanja ni bilo menda na vsem svetu večjega sovražstva, kakor med Poljaki in Rusi. V svetovni vojni se je poljski narodni junak Pilsudski celo raje zvezal z Nemci, kakor z Rusi, četudi so Poljaki imeli za seboj skušnjo hakatizma, četudi so Nemci imeli prav tako zaseden velik del Poljske in čeprav so se Poljaki zavedali, da so tudi Nemci njihovi sovražniki. Toda Ruse so imeli za večje! In ko je padlo rusko samosilstvo, je bilo prvo, da so Poljaki začeli uničevati sleherno sled državnega in nacionalnega »edinstva« z Rusi. Pognali so ruske uradnike — in seveda tudi tiste Poljake, ki so ruskemu unitarizmu služili —, med prepevanjem narodnih pesmi so odstranjevali in požigali napise in napisne deske v cirilici, zatrli sleherno sled na žalostno dobo poniževanja in izkoriščanja.

Mar naj govorimo še o Ukrajincih, katerih narodno bit in jezik so ruski carji preprosto z ukazi prepovedovali, nekako podobno, kakor je hotel Jugosloven Živković prepovedati slovenski in hrvaški narod? O tistih Ukrajincih, ki so bili že od 17. stoletja združeni z Rusi, ki so pa takoj in vselej, kadar so smeli, gojili svoj jezik, in pri tem včasih naravnost pretiravali njegove posebnosti, kakor ugotavlja to Vatroslav Jagić! Ali naj še enkrat ponavljamo samoobsebnost, da je do te odtujenosti prišlo, kakor pri Poljakih, samo zaradi tega, ker so Rusi zatirali njihovo samobitnost in jo celo sploh zanikovali? Ali res ne more celo v nacionalne možgane spoznanje, da bi bilo lahko marsikaj drugače, da bi moglo postati sožitje slovenskih narodov bolj znosno, vsaj tako znosno, kakor je včasih med popolnoma tujimi narodi, če bi tisti močnejši med njimi, ki so si pridobili oblast nad drugimi s silo ali zvižajo, spoštovali narodno voljo teh drugih v smislu demokracije?

In — mar naj navajamo še druge primere iz tega »obširnejšega slovanskega občestva«? Srbi in Bolgari? Makedonija? Hrvatje in Srbi? Čehi in in Slovaki? Čehi in Poljaki? Poljaki in Ukrajinci?

In, navsezadnje, toda ne najmanj: Slovenci! Ali si je mogoče misliti grše zlorabe naše narodne zaupljivosti v slovanstvo, kakor jo ima na vesti nacionalno jugoslovenstvo? Ali nas imajo jugosloveni res za tako brezčutne za lastno čast, za čast našega jezika in naše kulture, da pojde jugoslovenstvo brez sledu odpora mimo nas?

Pri tem je treba poudariti, da je kakor pri južnih tudi pri severnih Slovanih jezikovno mejo zgolj na podlagi obmejnih narečij težko ugotoviti. Kakor prehaja na primer slovenščina v hrvaščino, a še bolj srbsčina v bolgarsčino — saj je tam »spornih« kar cel milijon ljudi! — tako prekaja tudi zlasti na severovzhodu poljščina v ruščino oziroma beloruščino. Odloča pač narodna zavest in zavest kulturne pripadnosti. Sicer pa to ni nobena slovanska posebnost. Tudi med nemščino in holandsčino ni mogoče potegniti meje zgolj po jezikoznanstvenih vidikih, prav tako prehaja italijanščina v francoščino in provansalsčino,

a ta spet v katalanščino in španščino v prehodnih narečjih.

Poljaki, a še bolj Ukrajinci, bi imeli torej po jugoslovenskih stapljevskih naukah vse lastnosti, ki so potrebne, da se stope z Rusi v »obširnejše slovansko občestvo«. Pa nič ne kaže, da bi kedaj hoteli to narediti. Kaj ko bi se »Pohod« preselil s svojimi bisirovidci vred v Varšavo? Ko bo gori opravil svoje delo, naj nam pa pride povedat. Samo pazi naj, da ne doživi kakega Kerestincea. Povsod niso ljudje tako potrpežljivi, kakor Slovenci.

Zgodovina in živa sedanost nas torej učita, da gre razvoj slovanskih narodov in jezikov v kar najbolj nasprotno smer od tiste, ki jo vidijo jugosloveni. In ljudje s tako brezdanjim nepoznanjem slovanske — pa tudi evropske — zgodovine bi nas hoteli učiti, kam gre razvoj.

Včasih se zdi res, da leži vse to kot prekletstvo nad nami. In če kje, pri nas je bila priložnost, da pokažemo svetu zgled, kako so se združili trije slovanski narodi, da lepo v slogi, brez zatiranja, žive novo politično življenje. Vsakdo ve, kako je bilo to zamišljeno, a vsakdo pozna tudi jugoslovensko nacionalno resnico, ki nas je odtujila bolj, kakor bi nas kakršnokoli podpihovanje sovražnikov moglo odtujiti.

Še je čas! A omahovati ne smemo! Prvi korak k temu pa more biti samo dokončna in brezobzirna likvidacija jugoslovenstva.

Tudi te besede pohojenega nacionalnega in zgodovinskega spoznanja so zapisa vredne:

Reakcija in počasnost duha je njihova osnovna karakteristika, oni le mukoma šepajo za dinamičnim dogajanjem in njihovo vbadanje je jalovo, škodljivo pa ni, ker jih dinamika življenja redno povozi in pregazi.

Zato zahtevajo s starčevsko zadirčnostjo, naj se zaradi njihove umstvene okorelosti še enkrat ponovi **preživljena fraza**.

Komaj so preboleli kranjščino, še niso pognali trdnih korenin v slovenstvu, pa je tu jugoslovenstvo in na obzorju se pojavlja že nov svetel smoter.

Ali, da spet prevedemo pohojenščino v bolj razločen jezik: tisti, ki se bojuje za slovenstvo in

njegovo samobitnost, tisti je duhovno okrepenel človek. Kajti bodočnost je v izginjenju slovenstva, v korist jugoslovenstva seveda. Iz tega sledi, da so bili na primer taki okrepeneli ter duhovno in нравno manj vredni ljudje seveda Prešeren in Cankar. Kajti težko, če je kak Slovenec znal bolje pokazati na brezumnost in smešnost jugoslovenstva, kakor ta dva genija in velika označevalca slovenstva. A preroki prihodnih dni so seveda — kdo neki? No, kajpak, recimo Ilesić ali celo Lah! In da ne bo zamere, pohodovski jezikoslovec neznanega imena in pokolenja.

Samo imena teh mož je treba zapisati in postaviti eno proti drugemu. Vsaj za ljudi, ki znajo misliti, je to dovolj. In taki vedo, da so v dobri družbi.

Umska in нравstvena podoba jugoslovenstva bi pa ne bila popolna in v »Pohodovic« polemiki bi zijala vrzelj, ki bi poglobila njeno miselno praznino v neskončnost, če bi ne bilo osebnih napadov in zmerjanja v njej.

Osebnih napadi so v нравstvenem pogledu zmeraj izraz pobalinstva, v duhovnem pa umske inferiornosti. Zato je kritika osebne napade zmeraj zametavala. Čutila je pač, da bi se ji spodmaknila podstava, če bi delala drugače. Delo in dejanje naj se označuje in obrazloži, po potrebi v ostri sodbi. Brž ko gre preko te meje, preneha biti kritika. Kajti kdor zmerja in se zaletuje, dokazuje samo, da nima razlogov in dokazov. Kdor pa teh nima, pa kljub temu nekaj trdi, ta je pač inferioren.

Nam ni bilo treba nikoli posegati v našem boju za slovensko stvar po osebnih napadih. Ne samo z načelnega stališča. Kajti ne maramo, da bi oslabili pravičnost naše stvari s psovki. Sicer pa je bila resnica orožje, ki ga naši nasprotniki ne premorejo. Pomagajo si torej, kakor vedo in znajo.

In ti ljudje, ki so miselno obtičali in okrepenili ob »ilirskem kolofoktarstvu« Stanka Vraza pred 100 leti, ki niso zaradi tega sposobni doumeti nobene nove misli, ki so zadnjih sto let gibale slovanski svet — ti bi hoteli učiti nas miselne prožnosti!

Toda — tudi to spada k njihovi duhovni podobi.

Opazovalec

Slovenski dopisi v Sloveniji — zavrjeni!

Dne 28. letošnjega maja smo poročali, da se nahaja v Ponovičah pri Litiji žrebčarna, ki se pa noče imenovati s tem slovenskim imenom, ampak po turško ergela.

Ta izzivajoči jugoslovensko-turški napis so seveda prinesli k nam jugosloveni. Kajti zapostavljanje slovenščine, to je postalo že kar nekaj programatičnega zanje. Kolikor se spominjamo, je prišla ta ergela k nam za časa, ko je predsednik jugoslovenov Peter Živković začel trebiti slovenske napise. Sicer pa Živković ali kdo drugi: jugoslovensko nacionalno delo je bilo to, izvedeno v duhu unitarizma, tistem duhu, ki ga je tako naravnost izrazila Narodna Odbrana z zahtevo po likvidaciji slovenstva.

Morebiti poreče kaka preprosta, otroška duša med nami, da gotovo ta napis ni prišel k nam v izzivajočem namenu, da ga je pač slučajno pustil za seboj kak jugosloven z juga, da bi pa kdo mislil s tem zapostavljati slovenščino, to je pa pretirano. Kakor so pač naši ljudje zaupljivi in skromni! Koliko škode in nepotrebne malitve našega jezika bi nam bilo prihranjene, če bi bili bolj nezaupljivi in manj skromni!

Kajti menda je res treba udarca v lice, da se zavemo.

Te dni je pisalo neko tukajšnje podjetje tej žrebčarni. V poslovnih zadevah seveda. In ker je to podjetje slovensko in ker se nahaja tudi žrebčarna sredi Slovenije, ji je pisalo kakopak po slovensko: naslovlilo je pismo na žrebčarno v Ponovičah.

Ta žrebčarna pa pisma s slovenskim naslovom ni hotela sprejeti. Ona da se ne imenuje s slovenskim imenom in zato tudi noče sprejemati dopisov s slovenskim naslovom. Ona se imenuje po turško ergela, in kdor hoče z njo imeti opravka, naj ji da pravi turški naslov.

Morebiti bo vsaj to dejstvo dovolj dokaza za tiste, ki še zmeraj mislijo, da v svojem boju za pravice slovenščine pretiravamo. Zdaj, ko se je sredi Slovenije našel zavod, ki noče sprejemati pisem s slovenskim naslovom!

Bansko upravo pa pozivljamo, da da slovenščini pravice, ki ji v Sloveniji grede. In da zlasti vpliva, da gre tisti jugosloven v Ponovičah iz Slovenije tja, kamor spada.

Na dve strani

»Jutro« navaja »Hrvatski dnevnik«, ki piše: Ne bo več hrvaškega vprašanja, kadar bodo Hrvatje sami sebe vladali, kadar bodo vsak Hrvat kot poedinec in Hrvati kot narod uživali blagodat svobode, v katero ne bo nihče posegal.

Na to pa dostavlja:

Ako bi bila rešitev hrvaškega vprašanja odvisna samo od teh pogojev, bi pač ne predstavljala nikakega nerešljivega problema.

»Jutro« je torej priznalo, četudi le bolj mimogrede in v drobnem tisku, da hrvaške zahteve niso nerešljive vprašanje. Toda tako hrvaške kakor slovenske zahteve niso obsegale nikoli več in nikoli drugega, kakor: sami se hočemo vladati, svoje zadeve in svoj denar hočemo uporabljati sami, nočemo nobene preobremenitve, zapostavljanja in izkoriščanja, svobodni hočemo biti, a ne služabniki čaršijskih emisarjev.

Včasih je »Jutro« take zahteve razglašalo za separatizem, ki ni mogoče pogajanje z njim in zanj. Prav za prav: še vse manjše zahteve je razglasilo za separatistično veleizdajstvo. Torej spreobrnjenje?

Kaj še! Naj bere samo vsak sklepe raznih JNS-arskih zborov. Samo »nacionalno edinstvo« in sama obsodba še tako skromnih federativnih načrtov jih je.

Sicer pa, v svoji jugoslovenski zaverovanosti menda »Jutro« samo ne čuti protislovij. Ali pa hoče imeti nekakšen moralčen alibi za prihodnost. Kajti kdo ve, kaj še utegne ta prinesiti.

Kod vodi pot do sporazuma

»Obzor« piše o sporazumu med Srbi, Hrvatimi in Slovenci, pri čemer razmotriva zlasti resolucijo demokratskega glavnega odbora glede priznanja treh narodov in neizogibnosti zvezne ureditve države. Mimo teh ugotovitev ne bo mogel nihče iti, tudi skupina Ace Stanojevića in zemljoradniki bodo morali kedaj razločno zavzeti stališče. JNS skuša na drugi strani priti do oblasti pod geslom, da je ogroženo srbstvo, a potem v imenu jugoslovenskega unitarizma uvedi diktaturo. »Obzor« končuje:

Srbski narod obstaja deset stoletij kot političen narod — mar more obstati po svetovni vojni političen narod, da Srbi niso narod, ampak nekako pleme nekoga jugoslovenskega naroda, ki je dekretiran na papirju. Prav dobro se spominjamo, kako so se Nikola Pašić in njegovi radikali borili zoper »jugovino« in kako so se posmehovali tej kompilaciji. Zato se je tudi nova država imenovala kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, če pa je zdaj spremenjen naslov države, se s tem niso spremenila dejstva, da obstoji še zmeraj srbski in hrvaški in slovenski narod, ker jugoslovenstvo ni narodno, ampak politično oznamenilo za južne Slovane na Balkanu. In če so Srbi in Hrvatje in Slovenci gojili tudi pred vojno južnoslovensko ideologijo, tedaj so jo propagirali kot federacijo južnih Slovanov. To je tudi danes ideal vseh pravih južnih Slovanov, ki hočejo uresničiti svoboden dom tako Srbom kakor Hrvatom in Slovincem v skupni državi.

Druga plat

»Delavska pravica« z dne 17. junija t. l. je prinesla zanimiv in tehten uvodnik pod naslovom »Majniška deklaracija«. Članek ugotavlja, da je ob dvajsetletnici »vzela deklaracijsko gibanje v zakup ena sama stranka«, medtem ko bi se pri taki pomembni proslavi »moral zbrati ves slovenski narod brez razlike političnega prepričanja«. To je dalo »Jutru« priliko, da se bahavo udari na svoje prsi in farizejsko pokaže na grešnika na nasprotni strani. V »Beležkah« dne 19. junija t. l. je namreč z očitnim zadoščanjem ponatisnilo tudi naslednji odstavek iz omenjenega uvodnika: »Organizatorji proslave so se odločili rajši za trenuten uspeh stranke, ne pa za nadstrankarsko pravico naroda, ki bi v tem slovesnem trenutku lahko prišla mogočno do izraza. Tako je rodilo neslovensko strankarsko ravnanje tragedijo, ki je pač nihče ni pričakoval.« Stvar bi bila popolnoma v redu, če bi »Jutro« v svoji sramežljivi skromnosti ne pozabilo tudi povedati, kaj pravi »Delavska pravica« o njem in o privržencih njegove »nacionalne« smeri. »Deklaracija«, pravi tisti članek nadalje, »je postala na nasprotni strani predmet blatenja in politične spotike. Vidni predstavitelji (proslave) bi bili pač morali računati s tem, da so naši jugoslovenci vedno pripravljene sramotiti slovenstvo.« In to je po našem mnenju tragedije najhujši del.

Vrela kaša

To je za jugoslovene hrvaško vprašanje. Hodijo okoli njega, zatrjujejo, da ga je treba rešiti, toda kar zatrjujejo in pripovedujejo o njem in okoli njega, je tako, da hrvaškega vprašanje ne le ne more rešiti, ampak da samo po nepotrebnem pogloblja spor.

Zadnje nedeljo je jugoslovanski predsednik Živković v Sarajevu spet kedaj govoril o hrvaškem vprašanju. Povedal je znamenito jugoslovensko novico, da hrvaško vprašanje ni plemensko, ampak splošno narodno, ki ga je mogoče rešiti samo v okviru narodne enotnosti. Za ta namen pa je popolnoma dovolj sedanja ustava, plod jugoslovenskega nacionalnega duha.

Zastoj je opozarjati, zakaj vendar še niso jugoslovenci hrvaškega vprašanja rešili, ko je pa zadeva prvič tako preprosta, drugič pa so res imeli dovolj časa oblast v rokah. Zakaj je hrvaško in slovensko vprašanje postalo prav v znamenju edinstvenih obrazcev in pripomočkov bolj in bolj zamotano, zakaj slovenski in hrvaški narod bolj in bolj razdražena.

Nič ne de, kakor beraška lajna godejo jugoslovenci zmeraj isti hreščeci napev, da je pri njih rešitev. Pri tistih, ki so naš državni voz zapeljali v blato.

Spet korak naprej

»Obzor« poroča o neki razpravi belgrajskega vseučiliškega profesorja dr. Dragoljuba Arangjelovića, ki obravnava ustavni načrt deveterice. Dr. Arangjelović se je že prej nekoč izjavil za

federativno državo. Ne ujema se z načrtom samo, ker hoče ta širi federativne enote, medtem ko so po njegovem prepričanju potrebne samo tri: srbska, hrvaška in slovenska. O tem pa naj odloči ljudstvo po svobodno izbranih zastopnikih. Ljudstvo mora pa že pred volitvami vedeti, za kaj gre.

Iz poročila ni razvidno, kakšno stališče zavzema Arangjelović glede načela avtonomne odločitve, ki izključuje vsako majorizacijo. Kajti za trajen sporazum je pogoj sporazum vseh treh narodov, ne pa sporazum med različnimi koristilci, ki bi se znašli v neki večini izven teh treh narodnih občestev v svoje dobičarske namene.

Sicer se pa mora reči, da je tudi ta razprava korak naprej iz naše politične zagate, že ker so tudi na srbski strani vsaj resnejši in poštenejši možje začeli razmišljati o ustavno-politično neizogibnih prenosovah.

Nova železniška postaja —

Veliko, moderno železniško postajo bodo zidali v Skoplju. Kredit zanjo je že dovoljen. Stara železniška postaja namreč za Skoplje ni več primerna. Res je nekako takšna, kakor ljubljanska, ali taka za Skoplje ni primerna.

Dohodki od enega leta naših železnic dajejo torej priložnost in mogočnost, da se postavi v Skoplju najlepše železniško poslopje.

Spričo tega ni važno, če železnice skopljanskega ravnateljstva nič ne donajajo.

Ali ste poravnali naročnino?

In še manj je važno, da je ljubljansko postajno poslopje do skrajnosti nezadostno, tako da že ograža življenje uslužbencev in potnikov. Prvič, če je lahko ustrezalo skoraj sto let, zakaj ne bi bilo dobro še za sto let. Drugič pa, če bi zidali poslopja v Ljubljani in v Ljubljani nastavljali potrebno osehje.

Še: ob Tumovih spominih

Neki dopisnik v »Slovencu« (A. G.?) nam zamerja, da smo opozorili pohvalno na Tumove spomine, pri čemer celo enkrat trdi, da smo jih označili kot »učno knjigo za šole«.

Mi tega seveda nismo nikoli trdili. Pač pa smo zapisali o tej knjigi, da je »prava učna knjiga za spoznavanje naših majhnih razmer in raznih političnih neboljenčkov, ki bi hoteli voditi ves narod, pa so komaj vodstvu majhnega društva dorasli.«

Navedene besede govore za vsakogar dovolj razločno, da ni bilo ne besede ne misli o tem, da gre za »šolsko« učno knjigo. Pač pa je to res, učna knjiga za spoznavanje naše politike. Ponatisnjeni odstavek govori v tem pogledu sam naj-

bolj razločno, in kdor pozna nerazsodnost, neizvedenost in nerodnost naše politike konec vojne (Koroška, Primorje!), nam bo gotovo pritrdil.

S to sodbo se pa seveda še daleč ne istimo niti z vsemi Tumovimi političnimi nazori, niti nočemo razglasiti vseh njegovih navedb za golo zgodovinsko resnico — gre pač za spomine, in zgodovinarji naj ugotove zmote, ki jih sicer Tuma sam v uvodu ne izključuje. Mi sami smo danes začeli priobčevati nekaj stvarnih popravkov h knjigi. Tudi Masaryku so se v njegove spomine na svetovno vojno vrinile precejšnje pomote glede oseb in dogodkov, čeravno je poteklo komaj nekaj let do časa, ko jih je pisal. Zaradi takih pomot jih pa še nihče ni razglasil za izmišljavo in bajke.

Toda naj je v knjigi še toliko pomot in nenatančnosti — šarlatan Tuma gotovo ni bil, in če bi si bili naši politiki usvojili nekaj več njegovega realističnega gledanja na politiko, bi bilo gotovo za nas bolje, kakor — nam je.

Mali zapiski

Prepovedane knjige.

Državno pravdnništvo v Zagrebu je prepovedalo širiti sledeče knjige:

1. »Današnja Rusija«, ki jo je spisal Vuk Kornelij;
2. »Iz današnje Španije«;
3. »Pjesme s asfalta«, ki jih je zložila Mira Škarica;
4. »Muslimani Bosne i Hercegovine bili su i ostaju Hrvati«.

Stvari se sučejo.

Dne 23. t. m. je priobčilo »Jutro« cel uvodnik o »Naši zastavi«. V njem pripoveduje, da je po zakonu z dne 3. oktobra 1923 vsaka plemenska zastava »zabranjena« in da sta ta zakon podpisala tudi takratna slovenska ministra dr. Korošec in dr. Šveglj. Od tistih dob je jugoslovenska trobarvna zastava »simbol vseh plemenitih narodnih teženj in podvigov«.

H koncu pa vendar »Jutro« z ozirom na novega duha med Slovenci nekoliko sentimentalno okoli slovenske zastave in zatrjuje, da »pravi nacionalist nikdar ne bo žalil naše slovenske zastave«.

K temu bi »Jutru« samo prvič nasvetovali, naj potem še označi prav tiste nacionaliste, ki so slovenske zastave in znake trgali in teptali, drugič pa, naj izpusti svojilni zaimek »naš«, kadar gre beseda o slovenski zastavi.

Popravek.

V sestavku »Slovenska narodna opera v Trstu in na Reki«, ki smo ga priobčili zadnjič pod »Opa-zovalcem«, so nekatera imena tržaških glasbenih kritikov napačno tiskana. Dotični stavek bi se moral glasiti pravilno takole: Tržaški glasbeni kritiki, med njimi znani izvedenci Levi, Tranquilli in Debin ter Mauccei (ne pa Delin ter Uranni!) prav tako kot kritika na Reki so pripoznali slovenski narodni operi visoko in absolutno umetnostno višino itd.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

Za prevodom Masarykove »Svetovne revolucije« je »Naša založba« izdala še spomine dr. Henrika Tume pod naslovom »Iz mojega življenja«. S tem je znatno obogatila naše spominsko slovenstvo, ki je šele v začetkih. Knjiga je verno zrcalo naših prizadevanj in malot, hkrati pa živ vrelc, iz katerega bo moral zajemati sleherni, kdor se bo hotel z uspehom baviti z našo politično zgodovino.

Tuma ne nastopa kot suhoparen pripovedovalec, temveč kot vodnik, ki mu ni nobena stvar premajhna, da ob njej zbudi zanimanje za veliko. Z enakim zanimanjem gleda na neznatno bilko kakor na gorskega velikana, uspehov svojega prizadevanja ne obdrži za sebe, temveč skuša z njimi oploditi tudi duha svoje okolice. Kakor Cankar, se je tudi on že zgodaj zavedel svoje dolžnosti do naroda, iz katerega je izšel, posebno do njegovega jedra: kmetov in delavcev.

Toda bilo bi bolje, da je založnica počakala še nekaj časa, toliko, kolikor bi bilo potrebno, da se delo izpopolni s potrebnimi dodatki in opombami. Spominom se namreč pozna, posebno v njih političnem delu, da so napisani, prav za prav narekovani v naglici kot koncept, ki ga je hotel Tuma še popraviti in izpopolniti. S takimi dodatki in pojasnili bi delu bilo odvzeto mnogo od njegove fragmentarnosti na posameznih mestih.

Delo predstavlja le nekak osnutek, kar pa njegove vrednosti ne zmanjšuje. Netočnosti, kolikor jih je, so po večini nebitne. Da mu je bilo dano, bi jih bil Tuma gotovo sam popravil. Še več bi bil dodal, ker mnogo manjka. Kljub vsemu bi bil očitnik, da so posamezni dogodki, kolikor so pomanjkljivo opisani, neresnično prikazani, krivičen. Drugače je seveda z nazori. Tu gredo pota lahko narazen. Dva ne gledata na isto stvar enako. Medtem ko gleda eden le drevo, zre drugi na določene vrste, tretji pa zajame vse dogajanje, ki mu pravimo življenje. In tako je bil Tuma, ki se ni ogibal vprašanjem

— celo sam si jih je stavljaj in skušal najti odgovore nanje. Zanj ni bilo »prepovedane poti«.

Ni dvoma: Tumovi spomini bodo mnoge razočarali. Najbolj tiste, ki so ga že razglašali za svojega: Ozkosrčni! Tuma sam je bil človek, ki se je neprestano učil, popravljaj in izpopolnjeval, ki si ni sramoval priznati napako, če je spoznal, da se je motil. Razumel ga bo le, kdor sam išče resnico brez vsakršnih predsodkov.

Komur spis ne bo zgolj zanimivo berilo, bo moral pač sam dognati pravilnost navedb, ki se mu bodo zdele netočne. Sam prvotno nisem imel namena, da kaj napišem. Ustavil sem se šele pri drugem delu knjige in se odločil, da opozorim na nekatere netočnosti. Ne, da popravljam. Nasprotno — da še bolj utrdim resničnost dotičnih prikazov. Mnoge pomanjkljivosti gredo brez dvoma na račun stenograma, nekatere morda celo — urednika. Vsaj priimke bi bil moral urednik izpopolniti s kristnimi imeni, posamezne osebe pod črto natančneje označiti, pomembnejšim dogodkom dodati letnice itd. Brez tega je bralec na mnogih mestih v mučni negotovosti. Naj navedem samo nekaj primerov.

Na strani 43. je govor o zgodovinskem spopadu slovenskih kmečkih fantov z nemškimi turnarji na Jančah (l. 1867.). Tuma pravi: »Fantje so napadli turnarji po prihodu v vas s koli, jim razbili bobne, raztrgali zastavo, zlomili drog in zastavonošo, dobrega Drenika pretepli ter mu zlomili roko.« Na strani 158. pa omenja primer svojega brata Viljema, ki je (menda l. 1880.) bil ovaden sodišču zaradi neke nepoštenosti in bil obsojen. Ovadil ga je bil, kakor pravi, načelnik zavarovalnice, pri kateri je bil v službi, »Drenik iz znane družine na Rožniku«.

Tu je urednik zagrešil napako, ker se ni prepričal, če gre v obeh primerih za eno in isto osebo. Bil je celo v dvomu, a je to vseeno opustil. V osebnem kazalu zadaj je obe osebi uvrstil pod ime Drenik, za številko strani knjige, kjer je opisan dogodek na Jančah, pa stavil vprašaj.

Dejansko gre za dve različni osebi! Turnarski zastavonoša je bil Josip Dornig, knjigovodja v Koslerjevi pivovarni. Pozneje je služboval pri tvrdki I. C. Mayer v Kresiji, kjer je Tumov pol-

brat Ferdinand imel čevljarstvo delavnico in bil hkrati hišnik. Dorniga je Tuma gotovo poznal osebno, zato pravi, da je bil »dober«. Mnogo ljubljancanov se ga spominja še dobro — umrl je šele kratko pred vojno — in vsi ga označujejo kot velikega dobričina. Tumov oče ga je bržčas štel kot Nemca med tiste svoje odjemalce, ki mu jih je pozneje prevzel Goltsch (ne Golč, stran 41 in 158), po samomoru tega (utopil se je v Ljubljani) pa Tumov polbrat Ferdinand.

Njegovega brata je ovadil Franc Drenik. Ta je bil zastavonoša »Južnega Sokola«, ki je bil leta 1867. zaradi hudih spopadov s turnarji razpuščen, njegov predsednik E. Costa pa odstavljen kot ljubljanski župan. Trdim z mirno vestjo, da je Tuma poznal tudi Drenika, če že ne kot ovaditelja svojega brata, pa kot moža, ki je bil znan daleč naokrog po Slovenskem. Klanec pod Rožnikom, kjer je imel precejšnje gospodarstvo in imenitno gostilno, se še danes imenuje po njem »Drenikov vrh«. Tu je bilo prijetno izletišče, kamor so radi zahajali tudi dijaki ob sleherni priliki. Na griču za hišo je vsako leto 23. junija zvečer gorel znameniti »Drenikov kres«, ki je privabljal tisoče ljubljancanov. Naj je bila še tolikšna gneča, starega Drenika ni bilo mogoče zgrešiti; saj se je s svojo visoko postavo dvigal kakor velikan izmed šumne mladine. K Drenikovim je mnogo zahajal tudi dr. Anton Dermota.

Da gre v primeru napačne označbe turnarskega zastavonosca zgolj za pismeno napako, bi lahko povedal z enim samim stavkom. Zadržal pa sem se pri tem dlje, ker bi iz podobnih napak drugod utegnil kdo izvajati napačne sklepe, kar se je že zgodilo. Ena nadaljnjih takih napak je na strani 160: zamenjava pravilnega naziva »Kriegssammlung« z napačnim »Kriegsarchiv«. Ime dr. Ivana Prijatelja v seznamu oseb zadaj pomotoma ni navedeno. Zaupno povabilo princa Hohenloheja dr. Tumi je za mene izven vsakega dvoma. Znano mi je še neko drugo, vsak čas dokazljivo, čeprav manj pomembno povabilo, ki je dalo tudi meni opravka.

(Dalje prihodnjic)

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.